

Överkalix kultur- och miljöskola
Org. nummer: 898200-6515

2022-05-06
Dnr 2020:5416

Rektor: Ann Bergdahl
ann.bergdahl@okms.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolans arbete för
kvalitet i undervisningen i moderna språk –
undervisning för kommunikativ förmåga vid
Överkalix friskola med huvudmannen Överkalix
kultur- och miljöskola

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på <ange skolans/verksamhetens namn>. Syftet är att granska kvaliteten i några delar av undervisningen i moderna språk (i språken franska, spanska och tyska) – undervisning för kommunikativ förmåga inom ramen för språkval i grundskolan. Granskningen omfattar 30 grundskolor spridda över landet. Ett fåtal av skolorna erbjuder moderna språk via fjärrundervisning.

Granskningen ska besvara två frågeställningar:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i moderna språk eleverna möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga (produktion och interaktion) så att de kan använda målspråket i olika sammanhang?
2. I vilken utsträckning skapar skolan förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet som ger eleverna reella möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk?

Detta beslut avser Överkalix friskola. Skolinspektionen har genomfört tre lektionsobservationer i språken franska och tyska. Dessutom har intervjuer med elever, lärare, handledare och rektor genomförts. Granskningen genomfördes på plats i Överkalix 9-10 februari samt på distans med digital hjälp 17-18 mars 2022 av utredarna Arne Hellmark och Lena Knutsson. Intervjuerna och lektionsobservationerna har sammanställts i ett protokoll som kommunicerats med huvudmannen. Protokollet ligger, tillsammans med inkommen dokumentation, till grund för detta beslut. De samlade iakttagelserna från alla skolor som ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras under december 2022.

Fakta om verksamheten

Överkalix friskola är en skola med enskild huvudman för elever från förskoleklass till och med årskurs 9. Skolan ligger i Överkalix kommun. Den har cirka 50 elever och leds av en rektor. Skolan erbjuder närundervisning i franska respektive fjärrundervisning i tyska. Totalt har skolan 15 elever i årskurserna 7-9. Sammanlagt för årskurserna 7-9 läser tre elever från olika årskurser franska och två elever läser tyska. Fyra elever har valt att inte fortsätta sina studier i moderna språk. Språkgrupperna innehåller elever från olika årskurser. Skolan har nyligen börjat erbjuda fjärrundervisning i tyska för eleverna. Undervisningen i tyska utförs av lärare som är knutna till företaget Linguista, som är en del av Academedia.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen vilket beskrivs i bilaga 1 Bedömningsområden. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2. På varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men att utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär också en skriftlig redovisning av åtgärder av huvudmannen. Om Skolinspektionen bedömer att skolan uppfyller kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Överkalix friskola i följande utsträckning:

Undervisningen ger elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga

Skolinspektionen bedömer att skolan i flera delar skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet i moderna språk men utvecklingsområden finns.

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn behöver ge lärarna möjlighet att utveckla undervisningen utifrån en undervisningsidé kring elevernas kommunikativa förmåga. I detta ingår att utveckla sätt att omsätta undervisningsidén i praktiska moment och använda dem löpande.
- Rektorn behöver se till att lärarna i moderna språk utvecklar arbetssätt och strategier för att uppmuntra användande av målspråket och undvika talängslan. I detta ingår att utveckla och använda metoder för att eleverna får möjlighet och vågar att uttrycka sig mer fritt.

Skolan skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet

Skolinspektionen bedömer att skolan i flera delar skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet i moderna språk men utvecklingsområde finns.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn behöver utveckla skolans arbetssätt för att ge alla elever förutsättningar att påbörja och fullfölja studier i moderna språk. I detta ingår att öka insatser för att få fler elever att välja att börja läsa ämnet och att följa upp varför elever slutar att läsa.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 11 november 2022 visa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till: arne.hellmark@skolinspektionen.se.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2020:5416) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område. I slutet på varje område finns en sammanfattande bedömning.

Undervisningen ger elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga

I detta område granskas om undervisningen i moderna språk ger eleverna möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Det handlar bland annat om att eleverna får möjlighet att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift samt lära sig att anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare.

Vid Skolinspektionens fysiska besök på Överkalix friskola var inte den läraren som då ansvarade för fjärrundervisningen i tjänst. Efter besöket kom undervisningen att skötas av en annan lärare. Elevernas utsagor utifrån Skolinspektionens frågor relaterar till den tidigare lärarens undervisning. Lektionsobservationer och fjärrlärarens utsagor utgår ifrån den nya läraren.

Lärarna har en undervisningsidé om hur de ska främja elevernas kommunikativa förmåga men det tar sig inte alltid konkreta uttryck i undervisningen

Granskningen visar att lärarna har en undervisningsidé om att främja elevernas kommunikativa förmåga. Men granskningen visar också att denna idé inte alltid tar sig praktiska uttryck i undervisningen. Intervjuer och observationer visar att undervisningen innebär ett främjande av elevernas interkulturella kompetens. Vidare visar granskningen att undervisningen anpassas till elevernas förutsättningar och intressen.

Genomgripande för skolan har organisatoriska faktorer och förutsättningar, såsom gruppstorlek och fjärrundervisning stor effekt på de aspekter på undervisningen som denna granskning tar upp. Det beskriver eleverna, lärarna och rektorn. För närundervisningen berättar de att gruppstorleken på tre elever har stor effekt. När det gäller fjärrundervisningen visar samtalen och observationerna att avståndet och digitala formatet får effekter för undervisningen. Effekterna kommer att utvecklas löpande i beslutet.

När det kommer till hur undervisningen främjar elevernas kommunikativa förmåga, beskriver lärarna att det är en central del i deras idé om undervisningens syfte. När det gäller närundervisningen säger läraren att gruppens storlek gör det svårt att främja elevernas sätt att kommunicera därför att de inte vågar uttrycka sig eftersom det är en liten grupp. Eleverna säger samma sak i intervjuerna. Lektionsobservationerna visar att läraren och eleverna i närundervisningen reflekterar kring språkliga

former, löser språkliga problem tillsammans och leker fram sätt att uttrycka sig. Vid observationerna består en betydande del av lektionerna av individuellt arbete i läroboken. Eleverna beskriver att närundervisningen till största del dock består av individuellt arbete i respektive lärobok för elevernas olika årskurser, men att arbetet i boken ibland bryts av med temaarbeten eller gemensamma moment under lektionerna. Exempelvis beskriver eleverna och lärarna att de har valt att arbeta med teman från kultur i målspråksområden. Det sker utifrån elevernas intressen såsom kanadensisk hockey eller karibisk voodoo-kultur. Då har eleverna samlat information från autentiska källor och gjort en presentation. Eleverna beskriver att de uppskattar arbetet i teman eftersom det är motiverande att ha inflytande över innehåll och form. Generellt beskriver eleverna att de vill använda språket mer i undervisningen än vad de gör idag. Eleverna säger också att de tror att de skulle lära sig mer av att prata i högre grad. Läraren i närundervisningen beskriver att undervisningen kan utvecklas när det gäller att få eleverna använda språket mer.

I fjärrundervisningen säger läraren att hen lägger upp uppgifter på ett sätt som främjar elevernas sätt att uttrycka sig muntligt och skriftligt. Exempelvis får eleverna i samma uppgift växla mellan muntliga och skriftliga moment, för att det muntliga och skriftliga ska utveckla varandra. Vidare lägger läraren upp undervisningen så att elevernas kamratrespons och lärarens formativa bedömning utvecklar deras användning av språket. Exempelvis sker det genom att eleverna får se en autentisk väderleksrapport på målspråket, som följs av glosor och fraser från rapporten som eleverna får öva på. Därefter får eleverna skriva förslag på egen väderleksrapport, som läraren sedan ger respons på. Eleverna får därefter i grupp presentera rapporten muntligen för varandra och tillsammans utveckla varandras texter. Efter elevernas bearbetning får de slutligen lämna in en skriftlig väderleksrapport och presentera den muntligen.

Båda lärarna genomför enligt dem själva och rektorn sin lärarutbildning vid tidpunkten för granskningen, vilket gör att lärarna på ett enkelt sätt kopplar an aktuell forskning till sin undervisning. Läraren som har fjärrundervisningen beskriver även att det sker en gemensam planering i kollegial samverkan inom fjärrundervisningsföretaget Linguista. Frågan om lärarnas möjlighet till att planera utifrån forskning och tillsammans med andra lärare, kommer att tas upp nedan i beslutet, under fråga 2.

När det gäller interkulturell kompetens innefattar undervisningen delar om målspråksområdets vardags- och kulturliv. En lärare väver löpande in autentiskt material i undervisningen på ett sätt som gör att eleverna får arbeta med form och innehåll samtidigt. Samma lärare betonar hur viktigt det är att ha riktigt material från målspråksområden för att eleverna ska få uppleva kulturen i området och autentiska nyanser i språket. Den andra lärare arbetar framför allt med innehåll om målspråksområden i teman, som bryter av arbetet i läroboken. Men utöver det pratar hen

även löpnade om sina egna erfarenheter av levnadssätt i målspråksländer. Detta beskriver lärarna, eleverna och rektorn i samtalen. Elever beskriver att det är en del som de särskilt uppskattar i undervisningen.

Lärarna stödjer elevernas användande av målspråket

Granskningen visar att lärarna stöttar och utvecklar elevernas muntliga och skriftliga användande av språket. Undervisningen skiljer sig dock åt mellan undervisningsformerna. Eleverna får i varierande utsträckning möjlighet till att använda målspråket på ett varierat och verklighetsnära sätt i tal och skrift. I granskningen framkommer att undervisningen anpassas till elevernas intressen och behov.

Lektionsobservationerna visar hur lärarna arbetar med att utveckla elevernas muntliga förmåga genom att uppmuntra och berömma dem samt att på ett smidigt och stöttande sätt sticka in förtydliganden gällande uttal. Observationer och samtal med såväl elever och lärare visar hur lärarna arbetar med mindre gruppkonstellationer för att underlätta för eleverna att prata med varandra.

Läraren som har fjärrundervisning berättar att hen vill att uppgifterna ska vara verklighetsnära och tillämpbara i verkligheten. Hen nämner exempelvis muntliga uppgifter med konversationer kring vädret samt att eleverna får skriva ett CV och personligt brev för att söka till en frivilligtjänst som är vanligt förekommande i ett målspråksland. Eleverna från båda undervisningsformerna berättar att de ibland arbetar med vardagliga situationer, som exempelvis att fråga om vägen eller prata om vädret. Eleverna som har närundervisning tror dock att de skulle lära sig mer av språket genom att i högre utsträckning än idag prata på ett mer verklighetsnära sätt jämfört med att arbeta med skriftliga uppgifter i läroboken. Ett par elever beskriver också att det är roligt att läraren är mycket duktig på språket. Fjärrläraren beskriver att hen arbetar med vad hen kallar "implicit grammatik". Istället för att läraren explicit beskriver grammatiska regler som eleverna sedan får lära sig utantill, visar läraren texter där grammatiska mönster upprepas. Eleverna får sedan, under vägledning av läraren, reflektera kring mönster i språket för att identifiera och formulera de grammatiska reglerna.

Eleverna beskriver att de får vara med och bestämma om undervisningen. Det handlar framför allt om att de får välja mellan olika alternativ gällande examinationsformer eller aktiviteter efter moment är avklarade. Det finns skillnader mellan när- och fjärrundervisningen när det gäller anpassning av undervisningen till elevernas intressen och behov. Eleverna som har närundervisning beskriver att arbetet i läroboken begränsar deras möjlighet att vara delaktiga. När ett kapitel avslutas kan dock arbetet i böckerna brytas av med temaarbeten. Då har eleverna har större möjlighet att välja former och innehåll på undervisningen. Eleverna som har fjärrundervisning å sin sida berättar att lärarens förutbestämda planering har samma effekt för deras möjligheter till delaktighet. För närundervisningen beskriver läraren att det är enkelt

och naturligt att undervisningen anpassas efter eleverna, eftersom undervisningsgruppen är liten och läraren känner eleverna mycket väl. Det underlättar för ett elevnära perspektiv i undervisningen. Läraren i fjärrundervisningen beskriver att hen har teman som knyter an till elevernas vardag, intressen och personer, till exempel med ett tema om känslor. Fjärrläraren säger vidare att hen systematiskt arbetar med att samla in information om vad eleverna är intresserade av och tar emot deras återkoppling på undervisningen. Det sker till exempel genom att eleverna skriver brev till läraren om sina intressen samt genom exit-tickets om undervisningen vid avslutningarna av lektionerna. Fjärrläraren berättar att elevernas återkopplingar och intressen används för att lägga upp och göra ändringar i undervisningen. Eleverna som har fjärrundervisning beskriver att innehållet i undervisningen är intressant och handlar om saker som ligger nära dem, som till exempel presentationer av sig själva, deras hobbies, familjer och hur de har det i skolan.

Lärarna hjälper till när språket inte räcker till och bidrar till att eleverna får strategier till när språket inte räcker till

Vid granskningen framkommer att lärarna hjälper elever att hitta strategier för att göra sig förstådda då språket inte räcker till. När elever fastnar hjälper lärarna dem på ett följsamt sätt. Läraren som fjärrundervisar tar även hjälp av tekniska hjälpmedel som chattar.

Vid de observerade lektionerna uppmuntrar lärarna eleverna att reflektera kring och använda sin kunskap i andra språk, som till exempel engelska, när de inte hittade rätt ord. Dessutom tipsar och uppmuntrar lärarna eleverna till att säga saker med ett enklare språk.

Vid närundervisningen bidrar faktumet att gruppen är liten till att läraren har mycket tid att hjälpa eleverna till att finna strategier för att kunna uttrycka sig när språket inte räcker till. Läraren som har närundervisning beskriver att hen uppmuntrar eleverna att hitta sätt att kommunicera även om orden inte räcker till, exempelvis genom att använda kroppsspråk, hitta vägar runt ett ord de inte kommer på samt att tala enklare.

Gällande fjärrundervisningen visar observationen att lektionens upplägg underlättar för eleverna att arbeta med strategier för att uttrycka sig. Eleverna tar emot respons och tips både från läraren och från de andra eleverna på muntlig och skriftlig text. Några elever beskriver att läraren kan ge dem tips om "genvägar" i språket för att kunna uttrycka sig när de inte hittar orden. Läraren lär dem även minnesregler som de kan använda för att komma vidare när de fastnar. Fjärrläraren beskriver att hen använder chattar, digitala diskussionsrum och kommentarer i digitala dokument för att eleverna ska kunna signalera behov av hjälp. I dessa digitala kanaler hjälper även läraren eleverna att komma vidare när de fastnar.

Förebyggandet av talängslan kan förbättras

Granskningen visar det finns en förståelse bland lärarna om vikten av ett bra klassrumsklimat för att motverka talängslan. Men såväl eleverna, lärarna som rektorn beskriver att undervisningen inte alltid lyckas med att förebygga talängslan.

Eleverna som har närundervisning beskriver att de inte tycker om att prata på språket. De säger att det är svårt och att det känns som om de kommer att säga fel. På grund av att gruppen är liten och att eleverna går i olika årskurser tycker eleverna att det blir utpekande och ansträngt, eftersom alla hör allting som sägs. Men eleverna berättar även att klimatet kan vara avslappnat och att de tillsammans med läraren kan skratta åt när det blir "fel" i språket. Som ovan beskrivet uttrycker eleverna att de troligen skulle lära sig mer om de pratade mer på målspråket, men att de inte vågar det nu.

Eleverna som har fjärrundervisning beskriver att de pratar ganska mycket på målspråket och att de upplever att det inte är några problem att säga "fel". De pratar mest med andra elever från sin skola. Samtidigt berättar eleverna som har fjärrundervisning att det är lite nervöst att ha lektioner med elever från andra skolor som de inte känner och att läraren inte har gjort något för att de ska lära känna eller jobba med dem.

Såväl eleverna, lärare och rektorn beskriver att det finns förutsättningar som försvårar för ett bra klassrumsklimat. I närundervisningen är den lilla gruppen en utmaning för att få till ett bra klimat och en dynamik som uppmuntrar till utforskande användande av målspråket. I fjärrundervisningen finns svårigheter med att få eleverna från olika skolor att lära känna varandra. En lärare berättar att hen önskar att eleverna pratade mer med varandra men hen får inte ihop det. Samma lärare beskriver dock att hen arbetar med att uppmuntra eleverna till att använda språket genom att säga till dem att det inte behöver vara perfekt utan att det är bättre att uttrycka sig och göra sig förstådd.

Sammanfattande bedömning av området:

Skolinspektionens bedömer att skolan i flera delar skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet i moderna språk men att det finns utvecklingsområden.

Granskningen visar att det finns utmaningar för lärarna när det gäller att utveckla elevernas kommunikativa förmåga så att eleverna kan använda målspråket i olika sammanhang. I samtalen beskriver lärarna och rektorn att utmaningarna kommer från effekter av små undervisningsgrupper och fjärrundervisningens begränsningar i elevkontakten.

Lärarna har en undervisningsidé som går ut på att kommunikation på målspråket är viktig. Granskningen visar att den praktiska omsättningen av idén om att främja elevernas kommunikativa förmåga inte alltid fungerar. Vidare visar granskningen att lärarna använder aktuell forskning i planeringen av sin undervisning och inkluderar moment som ger eleverna en interkulturell kompetens. Lärarna anpassar undervisningen efter elevernas intressen och behov. Undervisningen har arbetsformer som stödjer elevernas användande av målspråket även om det varierar i vilken grad ett verklighetsnära användande av språket utnyttjas i undervisningen. Lärarna hjälper eleverna på ett följsamt sätt och bidrar till att eleverna utvecklar strategier för när språket inte räcker till. Slutligen visar granskningen att det finns utmaningar för lärarna när det gäller att skapa ett klassrumsklimat som uppmuntrar användande av språket. Granskningen visar även att lärarna använder flera arbetsformer för att få eleverna att prata på målspråket men att det finns mer att göra för att förebygga talängslan.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver ge lärarna möjlighet att utveckla undervisningen utifrån en undervisningsidé kring elevernas kommunikativa förmåga. I detta ingår att utveckla sätt för att omsätta undervisningsidén i praktiska moment och använda dem löpande i undervisningen.

Skolinspektionen granskning visar att lärarna har en idé om att elevernas kommunikativa förmåga är central för undervisningen. Granskningen visar också att även om det finns flera goda exempel på hur idén omsätts i praktiken, kan lärarna utveckla fler praktiska moment där språket används på ett verklighetsnära sätt som känns relevant för eleverna.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att ge lärarna förutsättningar att utveckla planeringen och genomförande av undervisningen så att främjande av elevernas kommunikativa förmåga genomsyrar all undervisning. Rektorn kan i sin roll som pedagogisk ledare verka för att ett samarbete med andra lärare ska finnas ut-
anför skolan.

- Rektorn behöver se till att lärarna i moderna språk utvecklar arbetssätt och strategier för att uppmuntra användande av målspråket och undvika talängslan. I detta ingår att utveckla och använda metoder för att eleverna får möjlighet och vågar att uttrycka sig mer fritt.

Granskningen visar att lärarna visserligen arbetar för att uppmuntra användande av målspråket och att tala språket. Men trots det upplever eleverna i närundervisningen talängslan. Eleverna i fjärrundervisningen upplever att de inte känner sina

kamrater som finns på andra skolor. Rektorn behöver tillsammans med sina lärare se till att undervisningen bidrar till att förebygga talängslan för att uppmuntra eleverna till muntlig kommunikation.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn ser till att lärare får möjlighet att utveckla sin undervisning. Det kan exempelvis ske genom att i högre grad samla in elevernas återkoppling kring vad de behöver för att våga uttrycka sig på språket. Det kan också ske genom kollegial samverkan med andra lärare. Det kan också ske genom att fjärrläraren genomför moment för att elever från olika skolor lär känna och blir bekväma med varandra.

Skolan skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet

I detta område granskas skolans arbete för att skapa förutsättningar för hög kvalitet i undervisningen i moderna språk. Detta för att studierna i moderna språk ska förbli attraktiva och ge eleverna förutsättningar att fullfölja sina studier.

Moderna språk har inte likvärdig status som andra ämnen, även om rektorn arbetar för att förbättra den

Granskningen visar att rektorn är engagerad för att höja statusen för moderna språk på skolan och att hon har påbörjat ett arbete för det. Men granskningen visar också att ämnets status inte är likvärdigt med andra ämnen. Det gäller exempelvis stöttning och stöd i ämnet.

I informationen från skolan framgår att en tydlig majoritet av eleverna läser alternativ till moderna språk. De flesta av dem har inte börjat läsa ett modernt språk utan väljer istället att börja läsa engelska direkt.

Rektorn säger att hon är mån om att fler elever ska läsa moderna språk, trots att förutsättningarna för det är svåra. Rektorn, lärare och elever beskriver att de finns en kultur på skolan och omgivande samhället som ger ämnet låg status, särskilt bland pojkar och för franska. Rektorn beskriver att de har gjort insatser för att höja statusen för moderna språk. Det har bland annat skett genom att skolpersonalen försökt övertyga eleverna att börja läsa ämnet. Detta bland annat genom att prata om värdet av de extra meritpoängen, att ämnet utvecklar hjärnan samt att globaliseringen gör att det är bra att kunna ett extra språk. Rektorn har även satt in konkreta insatser som till exempel fjärrundervisningen i tyska, ett språk som skolan inte kunnat erbjuda tidigare. Rektorn beskriver att de har sett effekter av sitt arbete de senaste två

åren genom att fler väljer att läsa ett modernt språk och eleverna visar ett större intresse för ämnet.

Tack vare att skolan är liten finns det en närhet mellan rektorn och lärarna samt till eleverna. Det gör att läraren som undervisar på plats på skolan är en del av det allmänna samarbetet och kollegiala samverkan på skolan, beskriver läraren och rektorn. På samma sätt ger närheten rektorn insyn i undervisningen, på ett informellt sätt. Det beskriver lärare och rektorn i samtalen. Läraren som fjärrundervisar är inte en del av verksamhet på skolan, i annan form än e-postkontakt med handledarna och rektorn.

Rektorn gör insatser för att säkra kompetensen till undervisningen men ytterligare insatser kan behövas i framtiden

Granskningen visar att rektorn just nu möter lärarnas behov av utbyte med andra lärare i moderna språk och ämnesdidaktisk fortbildning. Granskningen visar även att bra förutsättningar för fjärrundervisning finns på skolan.

Vid tiden för granskningen genomgår båda lärarna lärarutbildningar. Det skapar förutsättningar för såväl samverkan med andra lärarstudenter i moderna språk som möjligheter att utveckla sin undervisning utifrån aktuell forskning. Rektorn ger läraren som har närundervisning möjligheter att genomföra utbildningen parallellt med hens undervisning. Men både rektorn och läraren beskriver att de inte vet hur kompetensutveckling, forskning och kollegial samverkan med andra lärare i moderna språk kommer att ske efter att läraren gått klart sin utbildning.

För fjärrläraren uppger hen att det är i företaget hen arbetar hos som möjlighet till utveckling av undervisningen utifrån forskning samt att möjlighet till kollegial samverkan och kompetensutveckling ges. Inom företaget sker planering av undervisningen och där har läraren kollegial samverkan. Det sker på ett välfungerande sätt, enligt läraren.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn säkerställer att alla eleverna på skolan får möjlighet att möta undervisning som är baserad på aktuell forskning av lärare som har tillgång till kollegial samverkan. Detta ska ske även efter att lärarna har gått klart sin utbildning.

Det finns bra förutsättningar för fjärrundervisningen

Vid granskningen kommer det fram att det finns bra förutsättningar för fjärrundervisningen. Det gäller framför allt tekniska lösningar men även frågor som rör roll- och ansvarsfördelningen mellan fjärrlärare och handledare.

Rektorn, handledare och lärare beskriver att de tekniska förutsättningarna för fjärrundervisningen är fullt fungerande. Rollfördelningen mellan fjärrläraren, handledaren och rektorn ha vuxit fram efter hand. Rollerna beskrivs nu som välfungerande.

Detta även om handledaren och rektorn beskriver att de skulle kunna utveckla handledarens roll, exempelvis gällande moment där eleverna ska prata med varandra eller göra gruppövningsmoment i det fysiska klassrummet.

Rektor, handledare och fjärrläraren beskriver att handledarnas goda kännedom om eleverna och deras förutsättningar har varit till stor hjälp vid fjärrundervisningen. Fjärrläraren beskriver att handledarnas närvaro, pedagogiska insikter och kunskaper om eleverna har varit mycket viktiga för att fjärrundervisningen fungerar väl på skolan. Det gäller särskilt för elever som behöver anpassningar eller mer stöttning. Där har handledarnas mycket goda kännedom om eleverna, pedagogiska insikter och aktiva agerande gentemot fjärrläraren varit avgörande, beskriver fjärrläraren.

Arbetsättet för att främja att fler elever fullföljer sina studier i moderna språk behöver utvecklas

Granskningen visar att rektorn på ett informellt sätt följer upp anledningarna till varför elever väljer att läsa alternativ till moderna språk. Skolan har implementerat vissa arbetssätt för att fånga upp elever som riskerar att göra omval, men informationen till dem om omvalets effekter är inte alltid tydliga. Trots att skolan har kunnat identifiera vissa mönster i anledningar till varför elever läser alternativ till moderna språk, har inte alltid insatser satts in för att motverka dem.

Rektorn och läraren beskriver att de i högre grad än tidigare motverkar omval genom att i informationen till eleverna utgå ifrån att eleverna ska läsa moderna språk och informera om varför det är positivt att läsa ämnet. Eleverna beskriver att de uppfattar att skolpersonalen vill att de ska läsa moderna språk snarare än engelska. De beskriver även att de känner till de negativa effekterna på meritvärdet av att inte läsa ett modernt språk.

Rektorn beskriver att hennes goda kännedom om eleverna innebär att hon känner till anledningarna till varför eleverna väljer alternativ till moderna språk. Gällande rutiner för omval beskriver rektorn att vårdnadshavare måste godkänna att elever gör omval samt att hon har ett samtal med vårdnadshavarna inför omvalet. Rektorn beskriver att hon då kan informera om effekter för betyg, men att hon kan behöva fundera på om informationen om effekterna för meritvärdet vid omval kan förbättras.

Eleverna som valt bort moderna språk beskriver att de kanske hade kunnat fortsätta att läsa moderna språk om de hade fått stöttning i högre grad än de fick. Rektorn uppger att inga åtgärdsprogram är skrivna med specifika insatser för moderna språk, men att skolan har kunnat göra extra anpassningar vilket fått till effekt att några elever har kunnat fortsätta läsa språket. Rektorn beskriver att elever kan läsa engelska som alternativ till moderna språk även om de inte behöver stöd i engelska. Det är en bild som eleverna bekräftar. Rektorn beskriver vidare att elever som gör omval efter att de har börjat läsa moderna språk ofta gör det då eleven hamnar i svårigheter i flera andra ämnen.

Sammanfattande bedömning av området:

Skolinspektionen bedömer att skolan i flera delar skapar förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet i moderna språk men att det finns utvecklingsområden.

Granskningen visar att ämnet moderna språk inte har samma status som andra ämnen. En minoritet av eleverna påbörjar studier i moderna språk. Rektorn har de senaste åren inlett ett arbete för att höja statusen för ämnet och få fler elever att läsa moderna språk. Exempelvis ges ämnet trots att väldigt få elever väljer det samt att rektorn har börjat med fjärrundervisning i ett språk som tidigare inte erbjudits. Men granskningen visar att arbetet som inletts behöver utvecklas och fördjupas. Skolinspektionens granskningar visar också att rektorn inte i tillräcklig utsträckning ger information vid omval från moderna språk samt inför val av ämnet eller alternativ. Vidare visar granskningen att skolan inte följer upp anledningar till att eleverna väljer att läsa alternativ till moderna språk. Granskningen visar också att rektor behöver undersöka om det finns ett samband mellan möjligheten att få stöd och val att avbryta studier i moderna språk.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla skolans arbetssätt för att ge alla elever förutsättningar att påbörja och fullfölja studier i moderna språk. I detta ingår att öka insatser för att få fler elever att välja att börja läsa ämnet, att säkerställa att tillräcklig information ges samt att följa upp varför elever slutar att läsa ett modernt språk.

Skolinspektionens granskning visar att ämnets låga status på skolan är en anledning till att en minoritet av eleverna läser ämnet. Vidare visar granskningen att brist på stöd kan vara en anledning till att elever väljer bort moderna språk samt att de väljer bort ämnet för att klara kunskapskraven i andra ämnen. Det är oklart om information om effekter för meritvärdet när elever läser alternativ till moderna språk ges. Skolan har inte rutiner för att följa upp om det skulle vara möjligt för fler elever att fullfölja sina studier i moderna språk om de fick stöd i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att skolan gör ytterligare insatser för att motverka ämnets låga status bland eleverna. Det kan exempelvis ske genom att undersöka anledningar till elevernas uppfattning om ämnen men framför allt genom fortsätta och öka insatser för att fler ska börja läsa ämnet. Vidare rekommenderar Skolinspektionen att rektorn följer upp om det finns koppling till brist på stöd i ämnet och avhopp. Vidare förutsätter Skolinspektionen att skolan härnäst betraktar moderna språk som likvärdigt med övriga ämnen när det gäller att ge eleverna extra anpassningar och särskilt stöd.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet är fattat av undervisningsrådet Anna Wide.

Utredaren Arne Hellmark har varit föredragande i ärendet. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Lena Knutsson deltagit.

Bilaga 1: Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive frågeställning granskas följande:

Frågeställning 1: I vilken utsträckning ger undervisningen i moderna språk elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga (produktion och interaktion) så att de kan använda målspråket i olika sammanhang?

1. Undervisningsidé kring kommunikativ förmåga på målspråket
2. Arbetsformer och stöd för användande av målspråket
3. Vägledning och arbetssätt för att pröva strategier då språket inte räcker till
4. Klassrumsklimat för att förebygga talängslan och uppmuntra användning av språket

Frågeställning 2: I vilken utsträckning skapar skolan förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet som ger elever reella möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk?

1. Likvärdig status kring undervisningen i moderna språk
2. Arbete för att säkra kompetens till undervisningen i moderna språk
3. Förutsättningar för fjärrundervisning i moderna språk (endast för skolor med fjärrundervisning)
4. Arbetssätt för att främja att fler elever fullföljer studier i moderna språk

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
(<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/pagaende-inspektioner/skolans-arbete-for-kvalitet-i-undervisningen-i-moderna-sprak--undervisning-for-kommunikativ-for-maga/>)

Bilaga 2: Författningsstöd

Enligt **skollagen**¹ ska elever i grundskolan erbjudas undervisning i moderna språk. I **skolförordningen**² anges under vilka förutsättningar som undervisning ska erbjudas och anordnas i språken franska, spanska och tyska. Under vissa förutsättningar får fjärrundervisning anordnas i ämnet moderna språk i grundskolan (10 kap 4 och 8 §§ och 21 kap 2-5 §§ skollagen, 5 a kap. 2-4 §§ och 9 kap. 5-7 skolförordningen).

Frågeställning 1

Enligt **skollagen** ska det i utbildningen i grundskolan tas hänsyn till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. I skollagen föreskrivs att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare anges i skollagen att elever i grundskolan ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Av skollagens framgår också att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Av **skolförordningen** framgår att eleverna genom strukturerad undervisning ska ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av **läroplanen** framgår att skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning. Vidare anges i läroplanen att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan. Därtill framgår av läroplanen att läraren tillsammans med eleverna ska planera och utvärdera undervisningen. Av läroplanen framgår också att rektorn har ansvaret för skolans resultat och, inom givna ramar, har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet (1 kap. 4-5 §§, 3 kap 2 § och 5 kap 3 § skollagen, 5 kap. 2 § skolförordningen, Lgr11; 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande).

Av **kursplanen**³ för ämnet moderna språk framgår att undervisningen i moderna språk syftar till att bland annat ge eleverna möjlighet att utveckla en allsidig

¹ Skollag (SFS 2010:800)

² Skolförordning (SFS 2011:185)

³ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att stödja kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till⁴ (Lgr11; Kursplaner, 5.6 Moderna språk).

Frågeställning 2

I **skollagen** föreskrivs att det pedagogiska arbetet vid skolenheten ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas och ansvarar för att kvalitetsarbete vid skolenheten genomförs. I **läroplanen** anges att rektor ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Vidare har rektorn, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver och att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2 kap. 9 § och 4 kap. 4 § skollagen, Lgr 11; Varje skolas utveckling, 2.8 Rektors ansvar).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Av **läroplanen** framgår att alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. Vidare framgår att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (3 kap 5 och 7-10 §§ skollagen, Lgr; 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektors ansvar).

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ändras den 2 juli 2021 genom förordning SKOLFS 2021:5 som tillämpas första gången på utbildning från och med höstterminen 2022 (Lgr22).

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1: <i>Undervisningen ger elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga</i> Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar: Rektorn behöver ge lärarna möjlighet att utveckla undervisningen utifrån en undervisningsidé kring elevernas kommunikativa förmåga. I detta ingår att utveckla sätt att omsätta undervisningsidén i praktiska moment och använda dem löpande.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1: <i>Undervisningen ger elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga</i> Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar: Rektorn behöver se till att lärarna i moderna språk utvecklar arbetssätt och strategier för att uppmuntra användande av målspråket och undvika talängslan. I detta ingår att utveckla och använda metoder för att eleverna får möjlighet och vågar att uttrycka sig mer fritt.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 2: <i>Undervisningen ger elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga</i> Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar: Rektorn behöver utveckla skolans arbetssätt för att ge alla elever förutsättningar att påbörja och fullfölja studier i moderna språk. I detta ingår att öka insatser för att få fler elever att välja att börja läsa ämnet och att följa upp varför elever slutar att läsa.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?